

Voorwoord

Door onze stem zijn wij in staat om verbaal te communiceren, terwijl zich ook onze persoonlijkheid, emoties en stress in onze stem weerspiegelen. Meer in het algemeen wordt de stem daarom ook gezien als een barometer van onze emotie, als een spiegel van de persoon(lijkheid). Deze gedachtegang wordt ook teruggevonden in woorden als 'stem versus stemming' en het woord 'persona'. Dit laatste was van oorsprong het mondstuk van het masker dat toneelspelers in de klassieke oudheid droegen: de doorgang van het stemgeluid van de speler naar het publiek. In de loop van de geschiedenis werd deze betekenis steeds meer overdrachtelijk gebruikt voor de rol die de toneelspeler uitbeelde en nog later voor de 'persoon' achter de toneelspeler, de mens zelf zoals hij zich uitte. In de stem zijn dan ook anatomo-fysiologische, rationele en psycho-emotionele aspecten onlosmakelijk met elkaar verweven. De stem wordt daarom het best beschouwd in een multidimensionaal perspectief. Voor een goede stemgeving zijn naast een intacte delicate structuur van het stemapparaat ook een goed functionerende auditieve terugkoppeling en een complexe neurale sturing vereist.

De oorzaken van stemklachten zijn divers en vormen vaak een complex mechanisme. Zij kunnen gelegen zijn in de anatomie en fysiologie van het stemapparaat, het stemgebruik, en omgevings-, fysische- en psycho-emotionele factoren. Hierbij moet men zich realiseren dat niet alleen de analyse van de individuele factoren van belang is, maar vooral ook de wisselwerking die de verschillende factoren met elkaar hebben, die kan resulteren in een cumulatief effect. De diagnostiek en therapie van stemstoornissen vereisen door hun multidimensionale complexiteit dan ook vaak een multidisciplinaire aanpak.

Een bijzondere groep stemgebruikers wordt gevormd door de beroepssprekers. Het aantal stemintensieve beroepen neemt snel toe en daarmee ook het aantal stoornissen dat door intensief stemgebruik ontstaat. Stemstoornissen bij beroepssprekers kunnen onder meer leiden tot een vermindering van kwaliteit van lesgeven, vermindering van kwaliteit van leven en werkverzuim. Adequate diagnose, behandeling en preventie van stemstoornissen zijn dan van groot belang. Op dit moment is onderzoek hiernaar gaande.

Bij de diagnostiek van stemstoornissen wordt primair gekeken naar de oorzaken van het probleem. Daarnaast is het van groot belang om aandacht te schenken aan factoren die het probleem onderhouden en wat de psychosociale impact is op de persoon.

Binnen het stemwerkveld wordt zeker wel gesproken over de samenhang van psyche en stemstoornis. Echter de vragen 'klopt deze samenhang wel' en 'zo ja, wat daarmee te doen' blijven onduidelijk en meestal onbeantwoord. We vermoeden de samenhang, maar veel concreet onderzoek daarnaar is niet te vinden.

De link die wordt gelegd tussen deze beide facetten: stem en psyche, berust veelal op filosofische gedachten, maar is vaak niet adequaat onderbouwd. In de literatuur die zich beweegt op het vlak van de psychosociale gezondheidszorg wordt al jaren

aandacht besteed aan de samenhang van karaktertrekken / persoonlijkheidsstructuren en het krijgen van verschillende ziektebeelden. Ook het aspect dat het hebben van een bepaald ziektebeeld invloed kan uitoefenen op het karakter van een persoon is onderwerp van studie en beschrijving. Recent verworven inzicht in de onderhoudende factoren van stemproblemen leert dat bij de behandeling ervan ook aandacht geschonken moet worden aan hoe de persoon met zijn stemproblemen omgaat, anders gezegd: hoe is zijn coping gedrag. Het coping gedrag houdt weer verband met de persoonlijkheidsstructuur van de persoon. Toegespitst op stemstoornissen zijn er veel suggestieve artikelen en boeken te vinden, die een redelijke en acceptabele verklaring geven voor een samenhang tussen psychologische factoren en het hebben, dan wel krijgen van stemstoornissen. Gedegen onderzoek is er echter vóór 1995 nauwelijks te vinden. Vanuit de psychologische wetenschappen zijn er verschillende toetsen te vinden die inzicht geven in persoonlijkheid en psychologische karakteristieken van een persoon, maar het oorzakelijk verband aantonen tussen deze persoonlijkheidstrekken en het krijgen van een stemstoornis is wetenschappelijk gezien moeilijk. Vervolgens is het ook nog een feit dat niet elke uitgebreide persoonlijkheidsvragenlijst zinnig is om af te nemen bij stempatiënten. Er moet dus met de beide disciplines psychologie en foniatricie gezocht worden naar een goed onderzoeksinstrument op dit vlak. Diverse studies op dit terrein zijn gaande. Bepaling van de psychosociale impact van een stemstoornis op de persoon vereist een andere dan de "klassieke" benadering. Objectieve metingen geven hier immers geen informatie over en diverse subjectieve meetmethoden zijn noodzakelijkerwijs ontwikkeld, zoals de Voice Handicap Index.

Het is een belangrijke taak van de gezondheidszorg om zo veel mogelijk deskundige hulp te bieden met als doel het psycho-sociaal functioneren en daardoor de kwaliteit van leven op een zo optimaal mogelijk peil te brengen en te houden. Er zijn diverse vormen van stemtherapie mogelijk: medische behandeling, logopedische behandeling, psychologische aanpak, houdingcorrectie, of een combinatie van verschillende therapieën. De vraag dringt zich op welke therapeutische stappen mogelijk zijn en voor welke therapie bij de individuele patiënt gekozen wordt: symptoomgericht, totaalaanpak of holistisch/alternatief? Verder moet men zich afvragen wat er van de therapie verwacht kan worden. In het belang van de patiënt, maar ook door het toenemend belang van de zogenaamde "evidence based medicine" en de steeds strengere budgettering is het noodzakelijk een efficiënte therapie in te stellen. Hierbij is een adequate beoordeling van de resultaten noodzakelijk. Outcome studies zijn in dit kader onontbeerlijk en worden op dit moment verricht.

De titel van dit themanummer luidt: "Trends in stemonderzoek". Het bevat een bloemlezing van recente onderzoeksresultaten van diverse centra in Vlaanderen en Nederland. Aandacht wordt geschonken aan fysiologische aspecten van de stem, therapeutische methoden, de beroepsstam en psychologische/psychosociale aspecten.

Marc S. DeBodt

Felix I.C.R.S. de Jong